Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Turizmin Sürdürülebilir Gelişiminde Yerel Halkın Davranışsal Rolü, Çevresel Tutumu ve Verdiği Destek Arasındaki İlişki: Alanya Örneği*

The Relationship between the Environmental Attitude, Behavioral Role and Support of the Local Resident in Sustainable Development of Tourism: The Example of Alanya

Furkan BALTACI[1]

*Bu çalışma Prof. Dr. Ebru İÇİGEN Danışmanlığında 25.06.2019 tarihinde doktora tezi olarak sunulmuştur.

[1]Bağımsız Araştırmacı

ORCID: F.B. 0000-0001-5362-6769

Corresponding author:
Furkan BALTACI,
Antalya, Türkiye
E-mail: furkan_baltaci@hotmail.com

Submitted: 04.06.2020
Revision Requested: 29.07.2020
Last Revision Received: 30.07.2020
Accepted: 08.09.2020
Published Online: 18.11.2020

Citation: Baltaci, F. (2021). Turizmin sürdürülebilir gelişiminde yerel halkın davranışsal rolü, çevresel tutumu ve verdiği destek arasındaki ilişki: Alanya örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, 63, 213-236. https://doi.org/10.26650/JECS2020-0067

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, bir turizm destinasyonunun sürdürülebilir gelişim sürecinde yerel halkın davranışsal rolünü ve bu role etki eden faktörleri belirlemektir. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanda önemli bir kitle turizm destinasyonu olan Alanya'da yaşayan 18 yaş ve üzeri yerel halk çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir. İhtiyaç duyulan birincil veriler oluşturulan anket formları aracılığıyla elde edilmiştir. Toplamda 450 yerel halka ulaşılmış ve bu kişilerle birebir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda, yerel hakın çevresel tutumlarını ölçmeye yönelik 20 madde iki boyut altında toplanmıştır. Bunlar ekosentrik tutum ve antroposentrik tutum olarak adlandırılmıştır. Davranışsal rol ölçeğini oluşturan 24 madde dört boyut altında toplanmıştır. Bunlar ekonomik rol, sosyal rol, kültürel rol ve çevresel rol olarak adlandırılmıştır. Yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği destek 6 madde ile ölçülmüştür. Ölçeği oluşturan altı madde tek boyut altında değerlendirilmiş ve analizler bu boyut üzerinden yürütülmüştür. Araştırma sonucunda yerel halkın çevresel tutumlarının, davranışsal rolleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yerel halk, Alanya'da sürdürülebilir turizm gelişimini de (STG) desteklemektedir. Yerel halkın davranışsal rollerini sergileme derecesi ve çevreye yönelik tutumlarının bir model dahilinde sürdürülebilir turizm gelişim sürecine verdikleri destek üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal rol, sürdürülebilir turizm, çevresel tutum, yerel halk, yapısal eşitlik modeli

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the behavioral role of local people in the sustainable development process of a tourism destination and the affecting factors of this role. In this context, local residents living in Alanya, which is an important mass tourism destination both nationally and internationally, have been determined as the population of this study. A total of 450 local people were reached and a one-to-one survey was conducted with them. As a result of the analysis, the environmental attitudes of the local right are divided into two dimensions, ecocentric and anthropocentric. The items in the behavioral role scale are gathered under four dimensions. These are economic roles, social roles, cultural roles and environmental roles. The six items that local people support to sustain tourism development are evaluated under one dimension. According to the results, the variables affecting the behavioral role of the local people were determined as their environmental attitudes. Local residents also support sustainable tourism development in Alanya. The behavioral roles and environmental attitudes of local people predict their support for sustainable tourism development processes within a model.

Keywords: Behavioural role, sustainable tourism, environmental attitude, local resident, structural equation model

EXTENDED ABSTRACT

Aim

One of the most important stakeholders in a tourism destination is local people. Local people are shown as key stakeholders of this process in many studies. The tolerance and acceptance of the local people is the basic element in the start of tourism activities in a region. In addition, local residents are constantly staying in tourism destinations and using tourism resources. Therefore, the local people should act with a protective and responsible thought. Some typologies have been developed in studies on local people. These are typologies based on consulting the local people in the tourism development process. In other words, they represent the cognitive dimension, not the behavioral dimension. There is a deficiency in the literature on this subject. These typologies do not respond to "how the local people should behave?". To eliminate this shortcoming in the literature is the main purpose of this study. Thus, a role model and behavioral role scale will be developed for the local people.

Method & Hypotheses

In this study, quantitative research methods were used. Within the scope of the study, three basic research questions were identified. The first of these is "what are the dimensions of the behavioral roles of the local people?" The second is "are there any variables that affect local people's behavioural roles?". The last of them is "does the local people's behavioral role affect their support for sustainable tourism development?". In order to find answers to these questions, a study was conducted on the local residents living in the destination. Explanatory and confirmatory factor analysis were performed with three scales on questionnaire form. The structural equation model was performed with a total of seven dimensions of the three scales. Thus, the research hypotheses were tested.

Findings & Conclusion

In the study, it was determined that the variables affecting the behavioral roles of the local people were environmental attitudes. The behavioral role of local people consists of four dimensions. These are social roles, economic roles, cultural roles and environmental roles.

The environmental attitude of the local community consists of two dimensions: ecocentric and anthropocentric. The ecocentric and anthropocentric attitude affect the behavioral roles of the local people. The ecocentric attitude has a positive effect on the behavioral role of the local people while anthropocentric attitude has a negative effect. Local people support sustainable tourism development.

This is a very important finding for the healthy development of a tourism destination. Behavioral roles of local people positively affects their support of tourism development. Levels of fulfilling their environmental roles are low. This is an issue to be considered ecause the physical environment is among the most important attraction elements of a tourism destination. The unconscious use of these resources indicates a dangerous situation for the future of the destination. In addition, this will lead to a decrease in the number and quality of visitors in the long term, while the destination will quickly pass the phases on the tourist product life cycle and shorten its lifespan. The degree to which local people exhibit their behavioral roles and their environmental attitudes influence their support for sustainable tourism development as a whole. Creating environmental awareness in the local community will significantly increase their behavioral roles, while increasing their support for sustainable tourism development. In addition, this study is also compatible with the results of the United Nations Environment Development Conference held in Rio de Janeiro in 1992. As a result of the conference, Agenda 21 action plan was created. Agenda 21 has been replaced by the Local Agenda 21 project in order to internalize the criteria determined by Agenda 21 locally and to settle it into society as a culture. Thus, the idea of sustainability will be adopted by the local people and transformed into behavior. City councils have been established under the Local Agenda 21. City councils are local practitioners of the criteria of Local Agenda 21. The behavioral role dimensions obtained in this study will also guide the city councils established within the framework of Local Agenda 21.

1. Giriş

Yer değiştirme esasına dayalı bir hizmet sektörü olan turizm, tarihsel süreç içerisinde önemli değişimler geçirerek günümüze ulaşmıştır (Sivil, 2007). İnsanlık tarihinde toplumsallaşmanın ve medeniyetin ortaya çıkmaya başladığı dönemlerde yalnızca toplumun önde gelenlerinin katılabildiği turizm faaliyetleri günümüzde çok daha geniş kitleleri kapsayan bir forma kavuşmuştur (Lanquar, 1991'den akt., Şahiner, 2012). Ülkelerin turizm sektörü adına teşvikler sağlaması turizm yatırımlarını ve dünya üzerindeki turizm hareketliliğini canlandırırken, başlangıçta küçük ölçekte gerçekleşen turizm faaliyetleri zamanla kitlesel hale dönüşmeye başlamıştır (Nunkoo, 2015). Kitlesel hareket ise turizm faaliyetlerinin kontrolünü ve denetimini zorlaştırmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006). Artan hareketlilik var olan turizm kaynaklarının taşıma kapasiteleri üzerinde kullanımına yol açmış ve bu kaynakların hızlı bir şekilde tahrip olmasına neden olmuştur Kaynak tahribatı sorununun birçok sektöre yayılması Birleşmiş Milletler'in dikkatinden kaçmamıştır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında ortaya koyduğu ve "Brundland" raporu olarak da bilinen "Ortak Geleceğimiz" de konu derinlemesine ele alınmıştır. Raporda, dünya üzerinde yaşanan hızlı gelişimin doğal kaynaklar üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkiler ele alınmış ve çözüm yolu olarak "sürdürülebilirlik" anahtar bir kavram olarak gösterilmiştir. Bu kapsamda birçok kriter belirlenmiş ve katılımcı ülkeler tarafından bu kriterlerin altına imza atılmıştır (UNEP, 1987).

Brundtland raporuyla birlikte gerek ülkeler gerekse ekonomi içerisinde yer alan sektörler sürdürülebilirlik yolunda üzerlerine düşen ödevleri almış ve uygulamaya başlamıştır (UNEP, 1987). Hükümetlerin faal durumda bulunan tüm sistemler için getirmiş olduğu çevre koruma tedbirleri ve kritlerleri, şirketlerin sıklıkla kamuoyuyla paylaştığı çevreye yönelik sosyal sorumluluk projeleri (Saenz ve Romero, 2020), yine işletmeler için ortaya koyulan çevreye duyarlı işletme sertifikasyon sistemleri (Makeeva, Maloletko ve Egorova, 2017) ve bu sertifikaların işletmelerin tüketiciler tarafından tercihinde rol oynaması bunun en önemli göstergelerindendir (D'Souza, Taghian, Lamb ve Peretiatko, 2007). Söz konusu ödevlerin uygulama alanları akademik çalışmalarda da kendisini göstermiştir. Sorumlu turist davranışı (Mingotto, Montaguti ve Scarpellini, 2020), yeşil davranış (Eze ve Ndubisi, 2013), yeşil tedarik zinciri (Do, Nguyen, Nguyen, Le ve Trinh, 2020) gibi anahtar kelimelerle hazırlanan çalışmalar, sürdürülebilirlik felsefesinin farklı alanlara yayıldığını ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik alanında gerçekleştirilen tüm faaliyetler ve ortaya koyulan projelerle ekonomi alanında yer alan tüm paydaşlar için aktif bir rol belirlenmiştir (Akşit, 2007; Gorica, Kripa ve Zenelaj, 2012; Schroeder ve Pennington-Gray, 2015; Streimikiene ve Bilan, 2015). Ancak, yerel halk için aktif bir rol kalıbı ortaya koyulmamıştır (Tosun, 1999). Bu durum turizm sektörü için de geçerlidir. Turizm sektörüyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, sektörde yer alan tüm paydaşların sürdürülebilirlik hedefleri içerisinde aktif bir rol aldığı görülmektedir (Pretty, 1995; Wittmayer Steenbergen, Tok ve Roorda, 2016). Ne var ki aynı durum, sektörün en önemli paydaşlarından biri olan yerel halk için geçerli değildir (Wittmayer ve ark., 2016). Yerel halkın STG sürecindeki rolü üzerine aynı temele dayanmakla birlikte bazı tipolojiler geliştirilmiştir (Pretty, 1995; Tosun, 1999). Tipolojilerde yerel halk için belirlenen rol danışma mercii veya fikir beyan etme üzerine kurulmuştur (Rasoolimanesh, Ringle, Jaafar ve Ramayah, 2017). Yani yerel halk için "pasif bir rol" veya "düşünsel/zihinsel bir rol" belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının zaman içerisindeki gelişimi ele alındığında bu durumun diğer paydaşlar içinde aynı süreçlerden geçtiği sonucuna ulaşmak mümkündür (Mak, Cheung ve Hiu, 2017). Öncelikli olarak yaşanan çevresel sorunlara dikkat çekilmiş sonra bunların çözümü için yollar araştırılmaya başlanmıştır

(Saarinen, 2013). Son aşamada ise önce devletlere sonra devlet içerisinde yer alan paydaşlara sırasıyla roller verilmiştir (Wittmayer ve ark., 2016). Bu roller de yine doğrudan verilmemiştir. Önce paydaşların sürdürülebilirlik kavramını içselleştirmeleri sağlanmış ve süreç içerisinde gerçekleştirilen kongre ve zirvelerle rol kalıpları belirlenmiştir (Becken, 2004).

Bu etkinliklerden birisi 1992 yılında Rio de Janiero'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'dır. Konferans sonucunda sürdürülebilir gelişmenin küresel ölçekte uygulanabilmesinin yol haritası olan Gündem 21 Eylem Planı ortaya koyulmuştur. Planın nihai hedefi sistem içerisinde var olan tüm tarafların sürdürülebilir gelişim sürecine aktif bir şekilde katılımının sağlanmasıdır (UNCED, 1992). Gündem 21 ile belirlenen kriterlerin yerelde içselleştirilmesi ve bir kültür olarak topluma yerleşebilmesi için Gündem 21 yerini Yerel Gündem 21 projesine bırakmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın araştırma soruları "turizmin sürdürülebilir gelişiminde yerel halkın davranışsal rolü ne olmalıdır?", "yerel halkın davranışsal rolü hangi kriterler çerçevesinde belirlenmelidir?", "yerel halkın rollerini sergilemesine etki eden değişkenler var mıdır?", "yerel halkın davranışsal rollerini sergileme derecesi, turizm gelişimine (TG) verdikleri destek üzerinde etkili midir?" olarak belirlenmiştir.

2. Literatür Taraması

Bir bölgede turizm faaliyetlerinin bilinçli, istikrarlı ve en önemlisi sürdürülebilir bir şekilde gelişimini sağlamak ve bu faaliyetleri kontrol altında tutabilmek için her şeyden önce iyi planlanmış bir sürece ihtiyaç vardır. Sürdürülebilir gelişim hedefini yakalamak için ise katılımcı yaklaşıma dayalı bir büyüme planlaması gerekmektedir (Nyanjom, Boxall ve Slaven, 2018). Katılımcılıktan kasıt sürdürülebilir turizm hedefine ulaşmada rol oynayacak olan tüm paydaşların aynı hedef etrafında toplanması ve üzerlerine düşen rolleri yerine getirmesidir. Eskiden sürdürülebilir gelişimde sadece hükümet ve işletmeler ortak hareket ederken, sivil toplum bu hareketin dışında bırakılmaktaydı. Günümüzde ise durum değişmiş ve paydaşların ortak hareket etmesi gerektiği düşüncesi kabul görmüştür (Marrewijk, 2003). 2002 yılında Johannesburg'ta düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde bu konuya işaret eden iki önemli karar alınmıştır. Bunlardan birincisi hükümetlerin sürdürülebilirlik konusunda yapmayı vaad ettikleri plan ve politikaların takibi ve uygulama süreci ile ilgilidir. İkincisi ise sürdürülebilir kalkınma da sorumluluğun yalnızca hükümetlere değil tüm paydaşlara dağıtılmasına yönelik alınan karardır (Sarıkaya ve Kara, 2007). Bu eski turizm anlayışla sürdürülebilir turizm arasındaki en önemli farkı teşkil etmektedir. Sürdürülebilir turizmde yerel halk turizm endüstrisinde çeşitli faydalar elde ederken, turizm planlama ve karar verme aşamalarında yer alarak turizme sahip çıkmaktadır (Duarte Alonso ve Nyanjom, 2017). Bunun yanı sıra, yerel halkın diğer paydaşlara dahil olmasıyla paydaş zinciri tamamlanmış ve turizmde sürdürülebilir gelişmenin önü açılmıştır (Demir ve Çevirgen 2006). Yerel halkın da paydaş zincirine katılımından sonra bu süreçteki rolünü belirlemeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmiştir.

2.1. Sürdürülebilir Turizm Gelişim Sürecinde Yerel Halk

Bir yörede turizm faaliyetlerinin başlayabilmesi, öncelikli olarak yerel halkın turizme ve turiste yönelik bakış açısına bağlıdır. Çünkü turizm faaliyetlerinin yeni başladığı yörelerde henüz tesisleşme yoktur ve yerel halk ile turist arasındaki etkileşim düzeyi yüksektir. Bu aşamada yerel halkın turistlere karşı tutumu ve davranışları turizm faaliyetlerini sağlıklı bir büyüme sürecine itebileceği gibi, henüz başlama aşamasındayken bitirebilecektir (Gürsoy ve Rutherford 2004). Bu nedenle STG de kilit noktada bulunan paydaşın yerel halk olduğu belirtilmiştir (Simmons, 1994;

Towner, 2018). Yine birçok çalışmada sürdürülebilir turizm hedefine ulaşmada topluma dayalı bir gelişimin önemine vurgu yapılmakta (Ellis ve Sheridan, 2015; Khazaei, Elliot ve Joppe, 2015) ve yerel halkın turizm konusunda fikirlerini beyan edebilmesi için karar mekanizmalarına katılımının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Pretty, 1995).

Arnstein, 1969 yılında yapmış olduğu çalışmasında yerel halkın turizm gelişim sürecine katılımını üç ana başlık altında incelemiştir. Bunlar Katılmama (manipülasyon ve iyileştirme), sembolik katılım (teskin olma, danışma ve bilgi verme) ve yerel halkın baskınlığı (delege gücü ve yerel halkın kontrolü) dır. Bir başka çalışmada Pretty (1995), yerel halkın katılım tipolojilerini ortaya koyan yedi basamaklı bir model geliştirmiştir. Bunlar "öz dolaşım", "interaktif katılım", "fonksiyonel katılım", "maddi teşvikler için katılım", "danışıklı katılım", "pasif katılım" ve "manipülatif katılım" dır. Tosun (1999) yerel halkın turizm gelişim sürecine (TGS) katılımıyla ilgili bir model ortaya konulmuştur. Modelde toplumun TGS'ye katılımı başlıca üç kategoriye ayrılmış ve incelenmiştir. Bunlar "Spontan (Kendiliğinden) Katılım", "Uyarılmış Katılım" ve "Zorlayıcı Katılım" dır. Hung ve arkadaşları (2011)'da yerel halkın TGS'ye katılımını açıklayan bütünleştirici bir model önerisinde bulunmuştur. Model yerel halkın TGS'ye katılımı üzerinde etkili olan üç faktör üzerine kurulmuştur. Bunlar motivasyon (motivation), fırsat (opportunity) ve yetenek (ability)'tir. Bu üç faktörün katılım seviyesi üzerindeki etkisi değişiklik gösterebilmektedir. Çünkü her bir faktöre olan ihtiyaç veya verilen önem toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir.

Yerel halkın TGS'ye katılım sürecine ilişkin geliştirilen tipolojilerin ortak noktası, tüm basamaklarda yerel halkın düşüncesini ifade eden bir danışma kurulu pozisyonunda olmasıdır. Ancak yerel halkın yalnızca düşünsel-zihinsel anlamda sürece katılması, turizm destinasyonlarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir işleyişi yakalayabilmesi açısından tek başına yeterli durmamaktadır (Duarte-Alonso ve Nyanjom, 2017). Bunun yanında yerel halkın sürdürülebilirliği özümseyip davranışa dönüştürmesi gerekmektedir. Söz konusu davranışın sahiplenme ve koruma duyguları ile ileriye götürme düşüncesini içerisinde barındırması gerekmektedir (Brandt ve Svendsen, 2013). Gündem 21 projesinin son aşaması olan Yerel Gündem 21'in ana amacı da sürdürülebilirlik düşüncesinin halka benimsetilmesi ve bu felsefenin davranışa dönüştürülmesinin sağlanmasıdır (Kamaruddin, Ahmad ve Alwee, 2016). Ismail ve arkaşdaşları (2016) da yapmış oldukları çalışmada bu konuya dikkat çekerek, turizm faaliyetlerinin başlaması ve gelişmesi sürecinde yerel halkın oynadığı "tutumsal rol" ün, sürdürülebilir işleyiş aşamasında sadece "zihinsel-bilişsel rol" olarak kalmaması ve "davranışsal bir role" dönüşmesi gerektiğine değinmiştir. Çünkü bir turizm destinasyonunda en uzun süre yaşayanlar yerel halktır. Ziyaretçiler ve turizm işletmeleri gibi turizm sektörünün bileşenleri o yöreyi terk etse bile yerel halk sürekli olarak orada kalmakta ve destinasyonun kaynaklarından sürekli olarak yararlanmaktadır (Alonso ve Nyanjom, 2017). Turizm sezonunda yoğun ziyaretçi akını ile tüketim hızı birden artan ve yıpranan turizm kaynakları, sezon dışında da yerel halk tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Bu durum kaynakların yenilenmesi sürecini uzatmaktadır (Nguyen, Dam ve Huog, 2015). Sonucunda ise destinasyon turistik ürün yaşam eğrisi üzerinde hızla son aşama olan düşüş sürecine doğru ilerlemektedir (Butler, 1980). Tüm bu ifadeler yerel halkın sürdürülebilir turizm hedefine ulaşmada aktif bir rol alması gerektiğini ve bunun davranışa dönüştürülmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Saufi, O'Brien ve Wilkinson, 2014). Yalnızca turistlerin veya turizm işletmelerinin korumacı bir yaklaşımla turizm kaynaklarını kullanması tek başına yeterli olmayacaktır (Geffroy, Samia, Bessa ve Blumstein, 2015). Yerel halkında aynı bilinçle hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle yerel halka "davranışsal bir rol" kalıbı belirlenmelidir.

2.2. Yerel Halkın Davranışsal Rolü ve Boyutları

Bir destinasyonda sürdürülebilir yapının oluşturulması için öncelikli olarak o yörede turizmin yanlış planlanmasından kaynaklanan etkilerin en düşük seviyeye indirilmesi gerekmektedir (Pyke, Law, Jiang ve Lacy, 2018). Bu etkiler sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik alanda kendisini göstermektedir (Byrdve ark., 2009). Sürdürülebilirlikle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sürdürülebilirliğin üç temel ayağından bahsedildiği görülmektedir. Bunlar sosyal, çevresel ve ekonomik ayaklardır (Demir ve Çevirgen, 2006; Mebratau, 1998). Turizmin etkileri değerlendirilirken başlıca dört boyut ifade edilirken, sürdürülebilir turizmin temelini oluşturan üç boyuttan bahsedilmektedir (Mebratau, 1998). Kültürel boyut sürdürülebilir turizm konularında çok fazla ele alınmamakta ve göz ardı edilebilmektedir. Halbuki kültür, insanları seyahate iten ana motivasyon unsurlarından birisi olduğu gibi (Richards, 2018), turizm faaliyetleri içerisinde önemli çekim kaynaklarından birisidir (Esfehani ve Albrecht, 2018). Birçok insan farklı kültürler görmek ve tanımak amacıyla seyahat etmektedir. Bu durum, sürdürülebilir yapının oluşturulmasında sosyal, çevresel ve ekonomik çevrenin yanı sıra kültürel çevrenin de korunması gerektiğini ortaya koymaktadır (Robinson ve Picard, 2006). Yerel halkın turizm gelişimi sürecindeki rolünün sosyal, kültürel (Williams, McDonald, Riden ve Uysal, 1995), ekonomik (Garza ve Eller, 1998) ve çevresel (Ferraro, 2002) olarak ele alınması, bu alanlardaki olumlu etkileri arttıracak, olumsuz etkilerin ise yine yerel halk eliyle azaltılabilmesine zemin hazırlayacaktır (Nguyen ve ark., 2015; Olya ve Gavilyan, 2017).

2.3. Sürdürülebilir Turizm Gelişim Süreci ve Yerel Halkın Çevresel Tutumu

Yerel halkın, çevresel tutumu turizm gelişim sürecinde önemli olan bir başka değişkendir (Baltacı, Yirik, Sargın ve Yumuşak, 2015; Gürsoy, Chi ve Dyer, 2010). Yapılmış olan çalışmalarda yerel halkın çevreye karşı bakış açısının turizm gelişimine verdiği destek üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gürsoy ve Rutherford, 2004). Bu nedenle çevreye karşı tutumun iki bileşeni olan ve yeni çevresel paradigma adı altında incelenen ekosentrizm (çevre merkezci yaklaşım) ve antroposentrizme (insan merkezci yaklaşım) turizm gelişim modellerinde yer verilmektedir (Burns, Macbeth ve Moore, 2011; Giddy ve Webb, 2018; López-Bonilla ve López-Bonilla, 2016).

İnsan merkezci yaklaşıma göre, insan her şeyin üzerindedir ve var olan her şey insanın mutluluğu için vardır (Callicott, 1984; Roney, 2011). İnsan dışında kalan her şey ise insana olan faydası derecesinde önemlidir (Attfield, 1983). Bu yaklaşımın savunucuları için çevre önemlidir. Çünkü çevre, insan yaşamının devamı ve yaşam kalitesinin yükselmesi için büyük önem taşımaktadır (Buchdahl ve Raper, 1998). Doğal kaynakların tahrip edilmesi konusunda dikkate aldıkları nokta, yaşam için gerekli olan temel maddelerin zarar görmesi ve yaşam kalitesinin düşme endişesidir (Erten, 2007). Genel çerçevesi itibariyle insan merkezci yaklaşımı oluşturan düşünce ve değerlerin sürdürülebilirlikle çelişmesi bazı eleştiriler almasına neden olmuştur (Speed, 2006). Birçok araştırmacı ve düşünür, insan merkezci yaklaşımın tahrip edici yanının yeniden ele alınması konusunda fikir beyan etmiştir (Bullard, 1996; Dunlap ve Catton, 1979; Dunlap ve Marshall, 2007).

Bu noktada, içsel değerlere sahip olan çevre merkezli yaklaşım (Ekosentrizm) ortaya çıkmıştır. Kavram; doğayı korumak için etik değerler oluşturulmasının gerekli olduğunu ve bunların içselleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Kortenkampand ve Moore, 2001; Piccolo, Durtsche, Watz, Österling ve Calles, 2019). Taşıma kapasitesinin göz önünde bulundurulması (Alnıaçık, 2010), doğanın ve doğallığın korunması (Erten, 2007), hayata geçirilmesi planlanan eylemlerde sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik dengenin gözetilmesi (Yaylı ve Çelik, 2011) gibi konular kavramın ana hatlarını oluşturmaktadır.

3. Amaç ve Yöntem

Çalışmanın amacı, turizmin sürdürülebilir gelişiminde yerel halkın davranışsal rolü, çevresel tutumu ve sürece verdiği destek arasındaki ilişkinin ortaya koyulmasıdır. Bu kapsamda; Türkiye'nin önde gelen kıyı turizmi destinasyonlarından birisi olan Alanya'da yaşayan yerel halk araştırmanın evreni olarak seçilmiştir. Araştırma için ihtiyaç duyulan birincil verilerin elde edilebilmesi amacıyla dört bölümden oluşan anket formundan faydalanılmıştır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular yer almıştır. İkinci bölümde katılımcıların çevresel tutumlarını tespit etmek amacıyla kullanılan 20 soruluk "yeni çevresel paradigma ölçeği" (YÇPÖ) yer almaktadır. Ölçek 1978 yılında Dunlap ve Van Liere (1978) tarafından geliştirilmiş ve Dunlap ve arkadaşları (2000) tarafından güncellenmiştir. Aytaç ve Öngen (2012), Erten (2007) ve Furman (1998) ise ölçeğin Türkçeleştirilmesi üzerine çalışmalar yürütmüştür. Üçüncü bölümde, literatür taramaları çerçevesinde araştırmacı tarafından oluşturulan 24 soruluk "davranışsal rol ölçeği" (DVRÖ) yer almaktadır (Agrawal ve Gibson, 1999; Çevirgen, Baltacı ve Oku, 2012; Demir ve Çevirgen, 2006; Muganda, Sirima ve Ezra, 2013; Steg ve Vlek, 2009; Tosun, 1999). Dördüncü bölümde ise çeşitli kaynaklardan alınarak oluşturulmuş 6 soruluk "sürdürülebilir turizm gelişimine destek ölçeği" (STGÖ) yer almaktadır (Cottrell, Vaske ve Roemer, 2013; Demir ve Çevirgen, 2006; Lee, 2013; Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Stylidis, Biran, Sit ve Szivas, 2014).

3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin yapısal geçerliliğinin test edilmesi aşamasında açımlayıcı faktör analizinden (AFA) faydalanılmıştır. AFA aşamasında gözlenen değişken sayısının beş katı büyüklükte bir örnekleme ulaşmak yeterlidir (Büyüköztürk, 2002; Yiğit, Bütüner ve Dertlioğlu, 2008). Araştırmanın ölçeklerinden YÇPÖ'de 20 önerme bulunmaktadır. Bu ölçek için 100 kişilik bir örneklem grubu yeteri iken, 24 önermeli DVRÖ için 120 kişilik bir örneklem gerekmektedir. 6 önermeden oluşan STGÖ için ise 30 soruluk önerme grubu yeterli olmaktadır. Bu bilgiler ışığında AFA için 145 kişilik örneklem grubu ile uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu veriler yalnızca AFA ve güvenilirlik analizlerinde kullanılmış olup, diğer analizlere dahil edilmemiştir.

Ölçeklerin doğrulanması ve hipotez testleri için gerekli verilerin elde edileceği evrende 18 yaş ve üstü nüfus dikkate alınmıştır. Araştırma evreni olarak seçilen Alanya'nın toplam nüfusu 276.277 iken, 18 yaş ve üstü toplam nüfusu ise 161.915'tir (rapory.tuik.gov.tr). Çalışmanın örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde "kabul edilebilir örneklem büyüklükleri tablosu" ndan faydalanılmıştır. Buna göre evreni temsil gücüne sahip örneklem büyüklüğü 384 olarak tespit edilmiştir (Ural ve Kılıç, 2005). Çalışma kapsamında yapısal eşitlik modellemesinin kullanılacak olması ve olası veri kayıplarının göz önünde bulundurulması nedeniyle 450 kişiyle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Uygulanacak anketlerin dağıtımında evrende yer alan bireyler cinsiyetlerine göre tabakalanmıştır. Buna göre kadın (%48,9) ve erkek (%51,1) nüfus dağılımının oranı belirlenmiş ve anketler bu oranlara göre dağıtılmıştır. Araştırma, turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde, çalışmaya katılmayı isteyen bireylerle yüzyüze yapılmıştır. Her bir tabakadan bireyler, sabit rastgele yöntemle seçilmiştir.

3.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Araştırma kapsamında test edilecek model ve temel hipotezler Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Araştırma Modeli ve Hipotezler.

H_1: Yerel halkın çevresel tutum düzeyi, davranışsal rollerini sergileme derecesini etkilemektedir.

H_2: Yerel halkın davranışsal rollerini sergileme düzeyi, sürdürülebilir turizm gelişim sürecine verdikleri desteği etkilemektedir.

3.3. Araştırma Bulguları

Araştırmada ilk olarak katılımcılarım demografik dağılımları belirlenmiştir (Bkz. Tablo 1). Katılımcıların %48,9'u kadın, %51,1'i erkektir. %53,8'i evli olan katılımcıların toplamda %69.5'i lise ve üzeri eğitim düzeyindedir. Katılımcıların %58.9'u 10 yıldan fazla süredir Alanya'da ikamet etmektedir. Çalıştığı iş turizmle ilgili olan katılımcıların oranı %57.4 ve turizmden herhangi bir şekilde gelir elde edenlerin oranı ise %67.1'dir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	**N**	**%**	**Medeni Durum**	**N**	**%**
Kadın	220	48,9	Evli	242	53.8
Erkek	230	51,1	Bekar	208	46.2
Toplam	**450**	**100**	**Toplam**	**450**	**100**
Yaş	**N**	**%**	**Eğitim Durumu**	**N**	**%**
18-25	93	20.7	İlkokul	45	10
26-33	86	19.1	Ortaokul	92	20.4
34-41	81	18	Lise	144	32
42-49	74	16.4	Önlisans	82	18.2
50 ve Üzeri	116	25.8	Lisans	56	12.4
Toplam	**450**	**100**	Lisansüstü	31	6.9
			Toplam	**450**	**100**
Aylık Gelir	**N**	**%**	**Alanya'daki İkamet Süresi**	**N**	**%**
Gelirim Yok	153	34	1 Yıldan Az	33	7.3
1000 TL'den Az	86	19.1	1 – 5 Yıl	87	19.3
1001 TL - 2000 TL	59	13.1	6 – 10 Yıl	65	14.4
2001 TL - 3000 TL	78	17.3	11 – 15 Yıl	96	21.3
3001 TL – 4000 TL	37	8.2	16 – 20 Yıl	84	18.7
4001 TL ve Üzeri	37	8.2	21 Yıl ve Üzeri	85	18.9
Toplam	**450**	**100**	**Toplam**	**450**	**100**
Çalıştığınız İş Turizmle İlgili mi?	**N**	**%**	**Turizmden Elde Ettiğiniz Herhangi Bir Gelir Var mı? (Maaş. Kira. Yatırım vd.)**	**N**	**%**
Evet	258	57.4	Evet	302	67.1
Hayır	192	42.6	Hayır	148	32.9
Toplam	**450**	**100**	**Toplam**	**450**	**100**

3.3.1. AFA. DFA ve Güvenilirlik Analizi

YÇPÖ'ye yönelik AFA ve DFA sonuçları tablo 2'de verilmiştir. Ölçeğe uygulanan AFA'da faktör yükü 0.50 ile sınırlandırılmıştır. Böylece CVT17 ve CVT 18 no'lu önermelerin hiçbir faktöre yüklenmediği görülmüş ve analizden çıkartılmıştır. Yenilenen analiz sonucunda KMO=0,932, α=0,721 olarak elde edilmiştir. Kalan 18 önerme iki faktör altında toplanmıştır. Elde edilen faktörler literatüre uyumlu olarak Ekosentrik Tutum (EKO;) ve Antroposentrik Tutum (ANTRO) olarak adlandırılmıştır. İki faktörün toplam varyansı açıklama oranı %79,5'tir.

Tablo 2: Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğine Yönelik Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler ve Önermeler	Faktör Yükü	α	Varyans Açıklama Or.	Öz Değer
Faktör 1. Ekosentrik Tutum (EKO)		**.965**	**%42**	**3.123**
CVT6 Doğanın çabuk bozulabilecek hassas bir dengesi vardır	.873			
CVT4 Hayvanlar ve bitkilerde en az insanlar kadar yaşama hakkına sahiptirler	.869			
CVT5 İnsanoğlu zeka gibi çok özel yeteneklere sahip olsa da yine de doğa kanunlarına tabiidir	.852			
CVT1 Nüfus dünyanın taşıma kapasitesinin üstünde bir hızla artmaktadır	.845			
CVT10 Hayvanlara da insanlar kadar değer veririm	.825			
CVT7 Bugünkü tüketim alışkanlıkları değiştirilmezse ileride çok büyük çevre problemleri ile karşı karşıya gelinecektir	.811			
CVT8 Sadece doğayla iç içe olmak amacıyla doğada zaman geçirmekten hoşlanırım	.807			
CVT3 İnsanlar doğayı ve doğal kaynakları aşırı kullanmakta ve tüketmektedirler	.805			
CVT9 Tarım için ormanların tahrip edilmesinden üzüntü duyuyorum	.802			
CVT2 İnsanoğlunun doğaya müdahalesi genellikle felaketlerle sonuçlanır	.782			
Faktör 2. Antroposentkik Tutum (ANTRO)		**.968**	**%37.5**	**12.761**
CVT20 Çevreyi korumanın en önemli nedeni insan varlığının devam ettirilebilmesidir	.899			
CVT19 Göller ve denizlerin temiz tutulması insanların bu kaynaklardan sağlıklı bir şekilde faydalanabilmeleri açısından önemlidir	.895			
CVT12 İnsanoğlu aklı ve yaratıcılığı sayesinde, her durumda dünyayı yaşanabilir kılacaktır.	.887			
CVT15 Ekolojik kriz denilen olay çok fazla abartılmaktadır	.880			
CVT14 Doğanın endüstrileşmiş toplumların tüm negatif etkilerini bertaraf edecek kadar güçlü bir dengesi vardır	.871			
CVT11 İnsanlar kendi istek ve arzuları doğrultusunda doğayı değiştirme hakkına sahiptirler	.836			
CVT13 Doğru kullanmayı ve geliştirmeyi bildiğimiz takdirde dünyadaki doğal kaynaklar sınırsızdır	.801			
CVT16 İnsanoğlu doğaya hükmetme hakkına sahiptir	.793			
KMO	**:0.932**			
Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square	:3150.197			
Df.	:153			
Sig. (p)	:.000			
Toplam Varyansı Açıklama Oranı (%)	**:79.5**			

Ölçeğin AFA ile yapısal geçerliliği test edildikten sonra faktör boyutlarının doğrulaması için ikinci uygulama verileriyle DFA yapılmıştır. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik kat sayısı α=0,942'dir. DFA'ya ilişkin analiz sonuçları tablo 3'te sunulmuştur. 0,05 anlamlılık düzeyinde YÇPÖ ölçeğini oluşturan tüm önermelere ait yollar anlamlıdır (t>1,96). Yapısal güvenilirlik kat sayısı her iki faktör içinde CR>0,70'dir. Uyum indekslerine ait kat sayılar ise kabul edilebilir (K.E) veya iyi seviyededir. Elde edilen veriler ölçeğe ait boyutların doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 3: YÇPÖ DFA Sonuçları

Faktörler	**Önerme**	**Faktör Yükü**	**T-Değeri**	**Varyans (%)**	**$\underline{x}$**	**AVE**	**CR**
EKO ($\underline{x}$=3.85)	CVT1	0.81	20.35	87.19	3.86	,532	,882
	CVT2	0.74	17.95	86.43	3.94		
	CVT3	0.83	21.14	87.55	3.93		
	CVT4	0.63	14.56	85.79	3.78		
	CVT5	0.67	15.80	85.98	3.73		
	CVT6	0.68	15.93	86	3.72		
	CVT7	0.78	19.28	86.80	3.85		
	CVT8	0.62	14.27	85.75	4.02		
	CVT9	0.77	18.96	86.70	3.80		
	CVT10	0.73	17.56	86.33	3.86		
ANTRO ($\underline{x}$=2.28)	CVT11	0.77	19.08	86.74	2.24	,552	,855
	CVT12	0.90	23.95	89,7	2.29		
	CVT13	0.59	13.33	85,63	2.41		
	CVT14	0.65	15.17	85,87	2.30		
	CVT15	0.79	19.85	87,01	2.38		
	CVT16	0.58	13.01	85,51	2.20		
	CVT19	0.79	19.57	86,91	2.22		
	CVT20	0.81	20.29	87,18	2.18		

İndexler	**Ki-Kare (x^2) *x2*/df**	**RMSEA**	**GFI**	**AGFI**	**CFI**	**RMR**	**SRMR**
Değerler	462,51 (p=0.00) 3.45	0.074	0.90	0.87	0.97	0.050	0.050
Durum	Kat Sayı Anlamlı	K.E	K.E	K.E	Düşük	İyi	İyi	İyi

DVRÖ'yü oluşturan 24 önermeye ilişkin AFA sonuçları tablo 4'te verilmiştir. Buna göre KMO değeri 0,925 ve güvenilirlik düzeyi ise α=0,856'dır. Özdeğeri 1'in üzerinde olan toplam dört faktör elde edilmiştir. Bunlar çevresel rol (CEVR), kültürel rol (KULR), ekonomik rol (EKOR) ve sosyal rol (SOR) olarak isimlendirilmiştir. Tüm faktörlerin toplam varyansı açıklama oranı %71,08'dir.

Tablo 4: DVRÖ AFA Sonuçları

Faktörler ve Önermeler	Faktör Yükü	α	Varyans Açıklama Or.	Öz Değer
Faktör 1. Çevresel Rol (CEVR)		**0.964**	**28.433**	**11.533**
DVR12 Çevre konusunda bir şeyler öğrenmek için zaman ayırırım	.871			
DVR19 Çevreyi korumaya ve geliştirmeye yönelik faaliyetlere katılırım	.868			
DVR14 Çevremdeki insanlara çevreyi koruma adına neler yapabileceklerini anlatırım	.862			
DVR13 Çevreyi korumaya yönelik yeni şeyler öğrenmek için araştırmalar yaparım	.840			
DVR18 Plajda ve piknikte çöplerimi, bir poşete biriktirip, en yakın çöp bidonuna atarım	.836			
DVR17 Alışverişlerimde çevreye duyarlı işletmeleri tercih ederim	.813			
DVR15 Çevre kirliliğine neden olan duyarsız, bilinçsiz ve isteksiz insanları uyarırım	.754			
DVR16 Çevreye zarar vermeyen ürünler için daha fazla para öderim	.751			
DVR11 Çevreye zararlı faaliyetlerden kaçınırım	.701			
Faktör 2. Kültürel Rol (KULR)		**0.894**	**14.988**	**2.478**
DVR6 Yerel kültürü turizm açısından önemli olduğu için korurum	.803			
DVR9 Turistlere yönelik kültürel faaliyetlerde görev alırım	.792			
DVR7 Alanya'ya gelen turistlere kültürümüzü anlatırım	.767			
DVR10 Yerel kültürü daha iyi tanımaları açısından turistleri evimde misafir ederim	.696			
DVR8 Turistlere yönelik kültürel faaliyetlere destek veririm	.687			
Faktör 3. Ekonomik Rol (EKOR)		**0.843**	**14.764**	**1.698**
DVR20 Eğer imkanım olsa turizm sektörüne yatırım yaparım	.803			
DVR21 Çevremdeki insanlardan turizm sektörüne yatırım yapmak isteyenlere maddi destekte bulunurum	.781			
DVR22 Yakınlarımı turizm sektöründe çalışmaları konusunda teşvik ederim	.737			
DVR23 Alış-verişlerimde yerel esnafı tercih ederim	.637			
DVR24 Turizm sektörünün yanında diğer sektörlerinde (tarım, hayvancılık, ticaret vb.) gelişmesini desteklerim	.555			
Faktör 4. Sosyal Rol (SOR)		**0.837**	**12.903**	**1.352**
DVR4 Turistlerin yerel halkla iç içe olmasına karşıyım ®	.747			
DVR1 Alanya'ya gelen turistlerle iletişim kurarım	.744			
DVR5 Turistleri sosyal çevremi genişletecek fırsat olarak görürüm	.707			
DVR3 Alanya'ya gelen turistlerle arkadaşlık ilişkileri kurarım	.640			
DVR2 Alanya'ya gelen turistlere yardımcı olurum	.612			
KMO	:0.925			
Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square	:2894.666			
Df.	:276			
Sig. (p)	:0.000			
Toplam Varyansı Açıklama Oranı (%)	**:71.088**			

Elde edilen faktör boyutlarının doğrulanması için ikinci uygulama verileriyle DFA yapılmıştır. Analiz sonucunda oluşan yollara ilişkin istatistiki veriler ve kat sayılar tablo 5'te verilmiştir. Buna göre 0,05 anlamlılık düzeyinde tüm yollara ilişkin t değerleri istatistiki olarak anlamlıdır (t>1,96). Tüm boyutlar için CR>0,70 olduğundan yapısal güvenilirliğin sağlandığı görülmüştür. DFA'ya ilişkin uyum indeksleri K.E veya iyi seviyededir. Elde edilen veriler birlikte değerlendirildiğinde DVRÖ'ye ilişkin tüm boyutların doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: DVRÖ 'ye İlişkin DFA Sonuçları

Faktörler	Önerme	Faktör Yükü	T-Değeri	Varyans (%)	$\underline{x}$	AVE	CR
SOR ($\underline{x}$=3.78)	DVR1	0.78	18.90	87.49	3.65	,620	,797
	DVR2	0.88	22.70	90.39	3.78		
	DVR3	0.79	19.41	87.74	3.90		
	DVR4	0.73	17.27	86.85	3.82		
	DVR5	0.75	18.17	87.17	3.77		
KULR ($\underline{x}$=3.50)	DVR6	0.73	17.17	87.50	3.48	,549	,786
	DVR7	0.87	21.86	91.45	3.40		
	DVR8	0.68	15.43	86.80	3.44		
	DVR9	0.74	17.53	87.68	3.54		
	DVR10	0.65	.1455	86.52	3.60		
CEVR ($\underline{x}$=3.82)	DVR11	0.79	19.96	86.58	3.90	,606	,875
	DVR12	0.83	21.45	87.09	3.96		
	DVR13	0.77	19.18	86.38	3.80		
	DVR14	0.73	17.73	86.07	3.81		
	DVR15	0.77	18.99	86.33	3.78		
	DVR16	0.73	17.69	86.06	3.74		
	DVR17	0.73	17.58	86.04	3.72		
	DVR18	0.89	24.11	88.71	3.83		
	DVR19	0.77	19.14	86.37	3.84		
EKOR ($\underline{x}$=3.67)	DVR20	0.78	18.89	87,95	3.69	,583	,791
	DVR21	0.88	22.58	91,37	3.71		
	DVR22	0.78	18.97	88.00	3.62		
	DVR23	0.67	15.45	86,54	3.69		
	DVR24	0.69	15.95	86,69	3.65		

İndexler	Ki-Kare (x^2)	*x2*/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	603.57 (p=0.000)	2.45	0.057	0.90	0.88	0.98	0.050	0.050
Durum	Kat Sayı Anlamlı	K.E	K.E	K.E	Düşük Uyum	İyi	İyi	İyi

STGÖ'ye ilişkin AFA sonuçlarına göre, ölçeği oluşturan altı önerme tek bir boyut altında toplanmıştır. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik kat sayısı ise α=0,880 olarak elde edilmiştir. KMO değeri 0,869'dur. Tek faktörün toplam varyansı açıklama oranı %62,96'dır (Bkz. Tablo.6)

Tablo 6: STGÖ'ye Yönelik AFA Sonuçları

Faktörler ve Önermeler	Faktör Yükü	α	Varyans Açıklama Or.	Öz Değer
Faktör 1. Destek		**0.880**	**62.96**	**3.778**
DES2. Yerel halkın yaşam kalitesini arttıracak bir turizm gelişimini destekliyorum	.829			
DES4. Alanya'da artık büyük ölçekli tesisler yerine küçük ölçekli (butik) işletmelerin açılması gerektiğine inanıyorum	.814			
DES1. Uzun dönemli plana dayalı bir turizm gelişimini destekliyorum	.810			
DES5. Alanya'da kitle (deniz-güneş-kum) turizminin yanında yeni turizm türlerinin geliştirilmesi fikrini destekliyorum	.800			
DES3. Yerel halkın gelişim sürecinde yer aldığı bir turizm gelişimini destekliyorum	.787			
DES6. Alanya'da yeni alanların (yayla, avlak, golf vb.) turizme açılmasını destekliyorum	.717			
KMO	**: 0.869**			
Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square	: 419.963			
Df.	: 15			
Sig. (p)	: 0,000			

Yapısal geçerliliği test edilen STGÖ'ne ait altı önerme yapısal güvenilirliğini doğrulamak için DFA'ya tabi tutulmuştur. İkinci uygulama sonucu elde edilen verilerle yapılan analiz sonucunda, oluşan yollara ilişkin tüm t değerlerinin anlamlı olduğu görülmüştür (t>1,96). Ölçeğe ilişkin genel α=0,864'tür. Yapısal güvenilirlik kat sayısı 0,812'dir ve CR>0,70 koşulunu sağlamaktadır. Aynı zamanda DFA modeline ilişkin tüm uyum indeksleri iyi düzeydedir.

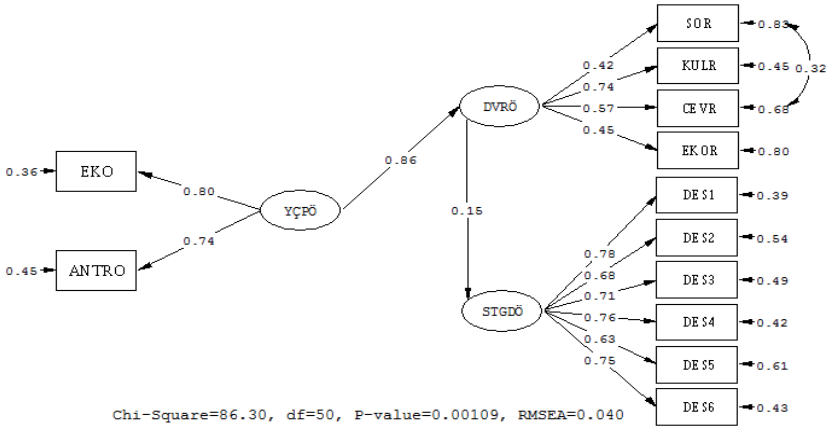
Tablo 7: STGÖ'ye Yönelik DFA Sonuçları

Faktörler	Önerme	Faktör Yükü	T-Değeri	Varyans (%)	$\underline{x}$	AVE	CR
DES ($\underline{x}$=3.82)	DES1	0.78	18.68	88.55	3.76	,519	,812
	DES2	0.68	15.52	86.96	3.71		
	DES3	0.71	16.40	87.31	3.85		
	DES4	0.76	18.02	88.13	3.80		
	DES5	0.63	13.95	86.47	3.79		
	DES6	0.75	17.74	87.97	4.00		

İndexler	Ki-Kare (x^2) $x2$/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	9.02 (p=0.004)	1.002	0.002	0.99	0.98	1.00	0.026	0.020
Durum	Kat Sayı Anlamlı	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi

3.3.2. Araştırma Modelinin Test Edilmesi

Araştırma kapsamında kullanılan üç ölçeğe ait toplam 48 önerme arasındaki etkileşimleri görebilmek ve böylece araştırma hipotezlerinin test edilebilmesi amacıyla yapısal eşitlik modellemesinden (YEM) yararlanılmıştır (Kline, 2010). Test edilen araştırma modeli şekil 2'de verilmiştir. Analiz sonucunda toplam 3 yol elde edilmiştir. Yollar ve yolara ilişkin kat sayılar Tablo 8'de sunulmuştur. Elde edilen kat sayılara göre aralarında en yüksek ilişki bulunan değişkenler YÇPÖ ve DVRÖ'dür (β=0.86).

Şekil 2: Araştırma Modeli YEM Sonuçları.

Tablo 8'de verilen parametler incelendiğinde elde edilen x2 değerinin (86.30; p=0.001<0.05) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durum model için önemli bir bulgu olmasına rağmen tek başına yeterli değildir. Bu nedenle uyum indekslerinden diğerlerine de bakılması gerekmektedir. Bu kapsamda elde edilen serbestlik derecesi ele alınmıştır (df=50). YEM çalışmalarında x2 değerinin df'ye bölümünden elde edilen sonucun 5 veya daha küçük bir değer olması istenmektedir (Şimşek, 2007:14). Çalışmada x2 / df = 1.73 olarak elde ediştir. Sonucun 1.73 ≤ 2 olması modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir. RMSEA = 0.04 ≤ 0.05, SRMR = 0.042 ≤ 0.05, RMR = 0.035 ≤ 0.05, GFI = 0.95 ≤ 0.97 ≤ 0.99, AGFI = 0.95 ≤ 0.95 < 0.99; CFI=0.95 ≤ 0.99 ≤ 0.99 olması modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu doğrulamaktadır.

Tablo 8: Yapısal Eşitlik Modelinee İlişkin İyilik/Uyum İndeksleri

İndexler	Ki-Kare (x^2)	*x2*/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	86.30 (P=0.001)	1.73	0.040	0.97	0.95	0.99	0.035	0.042
Durum	Kat Sayı Anlamlı	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum

Araştırma modeli kapsamında oluşturulan hipotezlere ilişkin özet veriler tablo 9'da sunulmuştur. Buna göre H1 ve H2 hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 9: Araştırma Hipotezlerine Yönelik Formüller ve Değerlendirmeler

Hipotez	Bağımlı	Bağımsız Değişken(ler)	*β*	t	Durum
H1	DVRÖ	YÇPÖ	0.86	7.44	Kabul
H2	STGDÖ	DVRÖ	0.15	2.47	Kabul

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada elde edilem sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğu turizm sektöründen gelir elde etmektedir. Bu durum, sürdürülebilir turizm gelişimi kriterlerinden toplum tabanlı turizm için önemli bir göstergedir. Çünkü topluma dayalı turizmde temel amaç yerel ekonomileri iyileştirmektir. Bunun içinde turizmden elde edilen gelirin topluma dağılımının optimum düzeyde sağlanması gerekmektedir (Lee ve Jan, 2019). Sağlıklı bir turizm gelişimi için bu kriterin sağlanması tek başına yeterli değildir. Toplumun turizm sektörüne güven duyması, turizm, çevre ve sürdürülebilirlik konularında bilinçli olması, turizmin etkileri hakkında deneyim sahibi olması gerekmektedir (Kwaramba, Lovett, Louw ve Chipumuro, 2012). Alanya'da yaşayan yerel halkın çevresel tutumları ekosentrik çerçeveye daha yakındır. Yerel halkın insanı merkeze alan düşünceden uzak olması sürdürülebilir turizm gelişim sürecinde oynayacakları rol açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü, insan merkezli düşünce yapısı (antroposentrizm) çevresel değerleri göz ardı ederek yalnızca insanı ön plana almakta (Kopnina, Washington, Gray, Taylor ve Piccolo., 2018) ve savunduğu değerler nedeniyle sürdürülebilirlik felsefesinin temel prensipleriyle çelişmektedir (Imran, Alam ve Beaumont, 2014; Speed, 2006). Çevre merkezci yaklaşım (ekosentrizim) ise insan davranışlarının çevresel kaynakların kısıtlı olduğu düşüncesinden hareketle şekillenmesi gerektiğini savunmaktadır (Curry, 2018). Ayrıca, kavram bazı çalışmalarda sürdürülebilirliğe giden kilit yol olarak ele alınmıştır (Washington, Taylor, Kopnina, Cryer ve Piccolo, 2017). Bu açıdan değerlendirildiğinde ekosentrik yaklaşım, antroposentrik yaklaşıma göre tam anlamıyla olamasa da ve bazı eksiklikleri olmasının yanında sürdürülebilirlik felsefesiyle daha benzer özellikler taşımaktadır (Imran ve ark., 2014).

Yerel halkın hayvanlar ve bitkileri de en az insanlar kadar değerli görmesi, doğanın çabuk bozulabilecek hassas bir dengesinin olduğuna inanmaları ve nüfusun dünyanın taşıma kapasitesinin üzerinde arttığı yöndeki inançları (Cocks ve Simpson, 2015); insanın doğa kanunlarına tabi olduğu yönündeki düşünceleri ve günümüz tüketim alışkanlıklarının ileride ciddi çevre sorunlarına neden olabileceği yönündeki öngörüsü (Curry, 2018); ormanların tarım amacıyla tahrip edilmesini yanlış olduğu yöndeki tutumları (Thompson ve Barton, 1994), insanoğlunun doğayla mücadele etmemesi gerektiği yöndeki inanışları (Thompson, 1998) ekosentrik tutum seviyelerini yükselten önemli değerlerdir. Alanya'da yaşayan yerel halkın ekosentrik tutuma yakın bir davranış kalıbını benimsemiş olması destinasyonun geleceği bakımından büyük önem taşıdığı gibi, sürdürülebilir turizm gelişimi sürecinde belirlenecek rolü hızlı bir şekilde benimseyip davranışa dönüştürmelerinin de önünü açacaktır.

Bu bilgiler ışığında yerel halkın çevresel açından belirli bir bilinç düzeyinde olduğu değerlendirilebilir. Kopnina (2020) bu bilinci herhangi bir örgün eğitime dayanmayan, çevresel uyaranlar veya içsel güdüler çerçevesinde oluşan bir tutum olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, bir toplumda çevresel bilinç içsel veya dışsal uyaranlar aracılığıyla istek dışı oluşabileceği gibi evrensel eğitim stratejileri ve eko-pedagojik eğitimlerle de farkındalık oluşturmak mümkündür. Humaida (2020) çevresel bilincin ve ekosentrik yaklaşımın sürdürülebilir bir gelecek için önemli olduğunu belirtmekle beraber, bu değerlerin bireylere küçük yaşlardan itibaren okullarda yapılacak projelerle kazandırılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Kopnina (2017), okullarda çevre dersi almanın öğrencilerin ekosentrik ve antroposentrik tutumlarına etki etmediğini, aradaki farklılığın bireysel özelliklerden ve deneyimlerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Çalışmada okulda geçirilen sürenin kısa olmasının da bu bulgu üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cardenas ve arkadaşları (2015) yapmış oldukları çalışmada toplumda çevresel bilinç oluşturmaya yönelik altı boyutlu bir indeks ortaya koymuşlardır. Bu boyutlar; kaynakların korunması,

çevre eğitimi, paydaş katılımı, ekonomik planlama, kültürel farkındalık ve toplumsal kaynakların tanımlanmasıdır. Topluma çevresel eğitim alabilecekleri fırsatların sunulması, tüm bu boyutların sistematik bir şekilde öğrenilebilmesinin ana adımıdır. Bretherton (2001), çevresel duyarlılığın ve savunuculuğun insanlara öğretilebilmesi için ekosentrik kimlik oluşturulması konusunu gündeme getirmiştir. Amaç, insanların çevre koruma duygusuna karşı aidiyet hissetmesi ve bunu davranışa dönüştürerek bu davranışı benliğine yerleştirmesini sağlamaktır. Burada, kimliğin olumlu ve olumsuz yönleri iyi belirlenmeli ve çevreye karşı aşırıya gidebilecek davranışların engellenmelidir. Aksi takdirde çevrefeminizmi gibi savunucuların ortaya çıkmasına zemin hazırlanmış olacaktır. Bu nedenle, çevresel kimlik sadece çevreyi değil, toplumsal yani sosyal değerleri de içerisinde barındırmalı, çevresel sorunlara çözüm üretirken, sosyal sorunları görmezden gelmemeli veya sosyal sorunlara yol açmamalıdır.

Görüldüğü üzere yapılan çalışmalarda deneyim ve eğitim, toplumda çevresel bilinç oluşturmak için iki önemli faktör olarak sunulmuştur. Alanya'da yaşayan yerel halk turizm konusunda toplumsal deneyime sahiptir ve çevresel tutum konusunda ekosentrik eksene yakın durmaktadır. Bunlar sürdürülebilir gelişim hedefine ulaşma noktasında önemli fırsatlardır. Ayrıca, Alanya destinasyonunda yerel gündem 21'ler kapsamında oluşturulan kent konseyi bulunmaktadır. Konseyin varlığı toplumsal eğitimin uygulanması açısından önemlidir. Sürdürülebilir gelişim hedefine ulaşma yolunda yerel düzeyde adımlar atmak ve toplumu bu sürece hazırlamak kent konseylerinin ana görevi olarak belirlenmiştir (resmigazete.gov.tr). Konsey tarafından uygulanacak programlarla yerel halkın çevresel bilinç düzeyinin arttırılması ve bunun davranışa dönüştürülmesi için zemin oluşturulması mümkündür.

Çalışma kapsamında sürdürülebilir turizm gelişiminde yerel halk için bir davranışsal rol modeli geliştirilmiştir. Rol kalıbı dört önemli temel üzerinde inşa edilmiştir. Bunlar ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel değerlerdir (Crowther, Seifi ve Wond, 2019; Dhahri ve Omri, 2018; Pawlowski, 2008). Yapılan analizler neticesinde yerel halkın kültürel rollerini diğer rollerine oranla daha fazla yerine getirdiği, çevresel ve ekonomik rollerini yerine getirme konusunda ise zayıf oldukları görülmüştür. Ayazlar ve Ayazlar (2016), yerel halkın sosyal ve kültürel anlamda sürece destek vermesinin sağlıklı bir turizm gelişimi için önemli bir nokta olduğunu vurgulamış, aynı desteğin çevresel ve ekonomik alanlarda olmamasını ise önemli bir sorun olarak tanımlamışlardır. Yerel halkın çevreyi koruma bilinciyle hareket etmemesi, turizm sezonunda yoğun bir baskı altında kalan çevrenin sezon dışındada kirlenmeye devam etmesine ve çevresel sürdürülebilirliğin risk altına girmesine neden olmaktadır (Tost, Hitch, Chandurkar, Moser ve Feiel, 2018). Kişileri turizm faaliyetlerine yönelten ve destinasyon seçiminde önemli bir unsur olan çevre ve çevresel kaynakların hızlı tahribatı, destinayon marka imajının önemli ölçüde zarar görmesine ve çekiciliğinin kaybolmasına neden olacaktır (Stefanica ve Butnaru, 2015). Bu durum uzun vadede ziyaretçi sayısının ve kalitesinin düşmesine yol açarken, destinasyonun turistik ürün yaşam eğrisi üzerindeki evreleri hızlı bir şekilde geçmesine ve ömrünün de kısalmasına sebep olacaktır (Butler, 1980; Paramiti, Alama ve Chen, 2016).

Yerel halkın davranışsal rolleri üzerinde etkili olan motivasyon çevresel tutumları olarak elde edilmiştir. Çevreye karşı antroposentrik tutuma sahip yerel halkın davranışsal rollerini sergileme derecesi ekosentrik tutuma sahip olanlara göre daha düşüktür. Antoposentrik tutuma sahip olan yerel halk özellikle kültürel, sosyal ve çevresel rollerini tam anlamıyla yerine getirmemektedir. Elde edilen bulgu antroposentrizm literatürüyle de uyuşmakta (Callicott, 1984, Le Duc, 2018; Simon, 1996) ve sürdürülebilirlik felsefesiyle tam olarak zıt bir duruma işaret etmektedir. Ekosentrik tutuma sahip bireylerde ise tersi bir durum söz konusudur. Sürdürülebilirlik konusunda

daha bilinçli ve hassas olan ekosentrik tutuma sahip yerel halk, sosyal, kültürel ve çevresel rollerini yerine getirme konusunda da aynı hassasiyeti göstermektedir.

Alanya'da yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine verdikleri destek üzerinde tek başına en etkili olan faktör davranışsal rollerini sergileme dereceleridir. Bu durum yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişim sürecinde sergileyeceği davranışsal rolün önemini ortaya koymaktadır. Yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişim sürecine verdiği desteği etkileyen bir diğer faktör ise çevresel tutumlarıdır. Özellikle ekosentrik tutuma sahip bireyler sürdürülebilir turizm gelişimine yüksek oranda destek vermektedir (Gürsoy ve Rutherford, 2004; Gürsoy ve ark., 2010).

Sürdürülebilir gelişim hedefini yakalamak için katılımcı yaklaşıma dayalı bir büyüme planlaması gerekmektedir (Cengiz, Özkök ve Ayhan, 2011; Nyanjom ve ark., 2018). Katılımcılıktan kasıt sürdürülebilir turizm hedefine ulaşmada rol oynayacak olan tüm paydaşların aynı hedef etrafında toplanması ve üzerlerine düşen rolleri yerine getirmesidir. Bu rollerden biriside turizm gelişimine verilen destektir. Yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteğe ilişkin bulgular tek başına ele alındığında, destek düzeyinin olumlu yönde olduğu ancak, halkın net bir tutum göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Gürsoy ve Rutherford (2004) bunun birçok nedene bağlı olabileceğini ortaya koymuştur. Toplumsal endişe, toplumsal bağlılık, yerel ekonomik durum, kültürel ve sosyal maliyet, çevresel tutum türü gibi değişkenler, toplumun turizm gelişimine verdiği desteği önemli oranda etkilemektedir. Alanya, bir kitle turizm destinasyonudur. Kitlesel turizm hareketleri, destinasyonun kaynakları üzerinde önemli tahribatlar meydana getirmektedir (Martinez-Garcia, Raya ve Majo, 2017). Özellikle toplumsal bağlılığın yüksek olduğu durumlarda, turizmin destinasyon kaynaklarına vermiş olduğu zarar yerel halkın desteği üzerinde olumsuz bir etki meydana getirebilmektedir. Çalışmaya katılan yerel halkın "Alanya'da yeni alanların (yayla, avlak, golf vb.) turizme açılmasını destekliyorum" ifadesine yüksek düzeyli katılım göstermesi, aslında turizm gelişimine desteklerini göstermektedir. Buradaki ayırt edici nokta yerel halkın mevcut turizm faaliyetlerinden duyduğu memnuniyetsizliği açığa vurmasıdır. Çünkü yayla turizmi, golf turizmi, av turizmi gibi turizm çeşitleri küçük ölçekli ve doğaya saygılı bir formdadır. Bununla birlikte yerel halk Alanya'da büyük ölçekli tesisler yerine küçük ölçekli yani butik tarzı işletmelerin açılması gerektiğine inanmaktadır. Yine bu bulgu, yerel halkın turizmden memnun olduğunu ancak turizmin mevcut yapısından rahatsızlık duyduğunu göstermekte, bir değişimin gerekliliğine işaret etmektedir.

Yapılmış olan bu çalışma ile sürdürülebilir turizm gelişim sürecinde yerel halkın nasıl davranması gerektiği ortaya koyulmuş ve bu çerçevede davranış kalıpları belirlenmiştir. Yerel halkın çevresel tutum düzeyi ve bunun davranış kalıplarına yön veren bir ana motivasyon kaynağı olduğu tespit edilmiştir (Gürsoy ve ark., 2010). Yerel halkın davranışsal rollerini sergileme derecesi ve çevresel tutumları bir bütün olarak sürdürülebilir turizm gelişim sürecine verdikleri desteği önemli oranda etkilemektedir. Yerel halkta çevresel bilincin oluşturulması, davranışsal rollerini sergileme derecelerini önemli oranda yükseltirken, sürdürülebilir turizm gelişim sürecine verdikleri destek seviyesini de arttıracaktır (Herremans ve Reid, 2002). Ancak, tüm bunlardan önce yerel halkta turizm bilincinin oluşturulması ve sürdürülebilir turizm kavramının gerçek manasıyla öğretilmesi gerekmektedir (Cardenas, Byrd ve Duffy, 2015). Sürdürülebilirlik felsefesinin halk tarafından idrak edilmesi belirli bir süre sonra davranış olarak geri dönecektir. Böylece yerel halk, turistik destinasyonların sürdürülebilir yapıya bürüdürülmesi sürecine davranışlarıyla önemli bir destek sağlayacaktır (Cheng ve Wu, 2015; Hwang, Stewart ve Ko, 2012)

Çalışmanın Kısıtları ve Öneriler

Bu çalışma, bir kitle turizm destinasyonunda gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın farklı kültürlerde ve farklı turizm destinasyonlarında tekrarlanması elde edilen bulguların karşılaştırılmasına ve bulguların çeşitlenmesine katkıda bulunacaktır.

Çalışmada yerel halkın çevresel tutumları ulusal ve uluslararası literatür göz önüne alınarak ekosentrik ve antroposentrik olarak iki kısımda incelenmiştir. Her iki kavramda sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınmış ve yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda ise sürdürülebilir gelişim felsefesiyle en uyumlu olan çevresel tutumun ekosentrik tutum oluğu görülmüştür. Ancak, bu tutum yapısı ve savunduğu bazı değerler ile sürdürülebilirlik felsefesiyle tam anlamıyla uyuşmamaktadır. İşte bu noktada çevresel tutumun sürdürülebilirlik çerçevesinde yeniden ele alınması ve bu yapıya uygun üçüncü bir kavramın üretilmesine yönelik gereksinim ortaya çıkmıştır. İlgili literatürde biosentrizm, türcülük, teknosentrizm gibi kavramlar ortaya atılmış olsada, yapılan çalışmalarda kavramla ilgili tartışmalar henüz devam etmektedir. Ayrıca, söz konusu kavramların yine tam anlamıyla sürdürülebilirlik felfesini yansıtmadığı ve antroposentrizme karşı ortaya atıldıkları görülmektedir. Daha sonra bu konu üzerine yapılacak çalışmalarda konunun ele alınması hem söz konusu kavramın ortaya atılması hemde literatüre katkı sağlanması adına önem taşımaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Agrawal, A., & Gibson, C.C. (1999). Enchantment and disenchantment: The role of community in natural resource conservation. World Development, 27(4), 629–649. DOI:10.1016/S0305-750X(98)00161-2

Akşit, S. (2007). Doğal ortam duyarlılığı açısından sürdürülebilir turizm, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 23(1), 441–460.

Alnıaçık, Ü. (2010).Çevreci yönelim, çevre dostu davranış ve demografik özellikler: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 14(20), 507–532.

Alonso, A.D., & Nyanjom, J. (2017). Local stakeholders, role and tourism development. current issues in tourism. 20(5), 480–496. DOI:10.1080/13683500.2015.1078782

Arnstein, R. S. (1969). A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners. 35, 216–224.

Attfield, R. (1983). Christian attitudes to nature, Journal of the History of Ideas, 44(3), 369–386.

Ayazlar, R.A. ve Ayazlar, G. (2016). Resident's tourism support behaviour: the role of sustainable tourism attitude. Enlightening Tourism. A Pathmaking Journal, 6(2), 124–149.

Aytaç, M. ve Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. İstatistikçiler Dergisi, 5. 14–22.

Baltacı, F., Yirik, Ş., Sargin, S. A. ve Yumuşak, A. (2015). From the ecocentric and anthropocentric perspectives, a survey of future tourism entrepreneurs' attitudes toward environmental issues: sample of Akdeniz University. International Journal of Humanities and Social Science, 5(1), 139–143.

Becken, S. (2004). The role of tourist icons for sustainable tourism. Journal of Vacation Marketing. 11(1), 21-30. DOI:10.1177/1356766705050840

Brandt, U.S. & Svendson, G.T. (2013). Is local participation always optimal for sustainable action? The costs of consensus-building in local agenda 21. Journal of Environmental Managemenet. 129. 266–273. DOI:10.1016/j.jenvman.2013.07.020

Bretherton, C. (2001). Ecocentric identity and transformatory politics. International Journal of Peace Studies, 6(2) 17–31.

Buchdahl, J. M., & Raper, D. (1998). Environmental ethics and sustainable development. Journal of Sustainable Development, 6. 92–98. DOI:10.1002/(SICI)1099-1719(199808)6:2<92::AID-SD88>3.0.CO;2-M

Bullard, R.D. (1996). Environmental justice: It's more than waste facility siting. Journal of Social Science Quarterly. 77(3),493–499.

Burns, G. L., Macbeth, J., & Moore, S. (2011). Should dingoes die? Principles for engaging ecocentric ethics in wildlife tourism management. Journal of Ecotourism, 10(3), 179–196. DOI:10.1080/14724049.2011.617450

Butler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolutıon: Implications for management of resources. Canadian Geographer, XXIV. 5–12.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 32, 470–483.

Byrd, E.T., Bosley, H.E., & Dronberger, M.G. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern north carolina. Tourism Management. 30. 693-703. DOI:10.1016/j.tourman.2008.10.021

Callicott, B. (1984). Non-anthropocentric value theory and environmental ethics. American Philosophical Quarterly, 21(4), 299–309.

Cardenas, D.A., Byrd, E.T., & Duffy, L.N. (2015). An exploratory study of community awareness of impacts and agreement to sustainable tourism development principles. Tourism and Hospitality Research. 15(4) 254–266. DOI:10.1177/1467358415580359

Cengiz, T., Özkök, F. ve Ayhan, C.K. (2011). Participation of the local community in the tourism development of Imbros (Gokceada), African Journal of Agricultural Research. 6(16), 3832-3840. DOI: 10.5897/AJAR11.148

Cheng, T.M., & Wu, H.C. (2015). How do environmental knowledge, environmental sensitivity, and place attachment affect environmentally responsible behavior? An integrated approach for sustainable island tourism. Journal of Sustainable Tourism, 23(4), 557–576. DOI:10.1080/09669582.2014.965177

Cocks, S., & Simpson, S. (2015). Anthropocentric and ecocentric: An application of environmental philosophy to outdoor recreation and environmental education. Journal of Experiential Education, 38(3) 216–227. DOI:10.1177/1053825915571750

Cottrell, P., Vaske, J.J., &Roemer, J.M., (2013). Resident satisfaction with sustainable tourism: The case of Frankenwald Nature Park, Germany. Tourism Management Perspectives. 8, 42–48. DOI:10.1016/j.tmp.2013.05.005

Crowther, D., Seifi. S., & Wond, T. (2019). Responsibility and governance: the twin pillars of sustainability. in Responsibility and Governance, Crowther, D., Seifi, S. & Wond, T. (eds), (pp. 1–13). Singapore: Springer.

Curry, P. (2018). Ecocentrism: Left or right?. The Ecological Citizen, 1, 134.

Çevirgen, A., Baltacı, F., & Oku, O. (2012). Residents' perceptions towards sustainable tourism development: The case of Alanya. Marketing Perspective on Sustainability. 3rd.International Symposium on Sustainable Development, Sarajevo/Bosnia-Herzegovina, 6, 65–76.

Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). Turizm ve çevre yönetimi: Sürdürülebilir gelişme yaklaşımı. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.

Dhahri, S., & Omri, A. (2018). Entrepreneurship contribution to the three pillars of sustainable development: What does the evidence really say?. World Development, 106. 64–77. DOI:10.1016/j.worlddev.2018.01.008

Do, A., Nguyen, Q., Nguyen, D., Le, Q., & Trinh, D. (2020). Green supply chain management practices and destination image: Evidence from Vietnam tourism industry. Uncertain Supply Chain Management, 8(2), 371–378. DOI:10.5267/j.uscm.2019.11.003

D'Souza, C., Taghian, M., Lamb, P., & Peretiatko, R. (2007). Green decisions: demographics and consumer understanding of environmental labels. International Journal of Consumer Studies. 31(4), 371–376.

Duarte Alonso, A., & Nyanjom, J. (2017). Local stakeholders, role and tourism development. Current Issues in Tourism, 20(5), 480–496. DOI:10.1080/13683500.2015.1078782

Dunlap, R.E., & Catton, W.R., (1979). Enviranmental sociology. Annual Review Of Sociology. 5, 243–273.

Dunlap, R.E., & Marshall, B.K. (2007). Environmental sociology. In 21st Century Sociology: A Reference Handbook (Thousands Oaks). Bryant C.D. & Peck, D.L. (eds), (329-340) Sage Publications.

Dunlap, R.E., & Van Liere, K.T. (1978). The new environmentel paradigm. Journal of Environmental Educaiton. 9(4), 110–19. DOI:10.1080/00958964.1978.10801875.

Dunlap, R.E., Van Liere, K.D., Mertig, A.G., & Jones, R.E., (2000). Measuring endorsement of the new ecological paradigm: A revised NEP Scale, Journal of Social Issues. 56(3), 425–442.

Ellis, S., & Sheridan, L. (2015). The role of resident perceptions in achieving effective community-based tourism for least developed countries. Anatolia – An International Journal of Tourism and Hospitality Research, 26(2), 244–257. DOI:10.1080/13032917.2014.939202

Erten, S. (2007). Ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutum ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması. Eurasian Journal of Educational Research, 28. 67–74.

Esfehani, M. H., & Albrecht, J. N. (2018). Roles of intangible cultural heritage in tourism in natural protected areas. Journal of Heritage Tourism, 13(1), 15–29. DOI:10.1080/1743873X.2016.1245735

Eze, U.C., & Ndubisi, N.O. (2013). Green buyer behavior: evidence from Asia consumers. Journal of Asian and African Studies, 48(4), 413–426. DOI:10.1177/0021909613493602

Ferraro, P. J. (2002). The local costs of establishing protected areas in low-ıncome nations: Ranomafana National Park, Madagascar. Ecological Economics, 43(2-3), 261–275. DOI:10.1016/S0921-8009(02)00219-7

Furman, A. (1998). A Note on environmental concern in a developing country: results from an İstanbul survey. Environment & Behavior, 30. 520–534. DOI:10.1177/001391659803000406

Garza, H., & Eller, R. D. (1998). The role of rural community colleges in expanding access and economic development. New Directions for Community Colleges, 103. 31–41. DOI:10.1002/cc.10304

Geffroy, B., Samia, D. S., Bessa, E., & Blumstein, D. T. (2015). How nature-based tourism might ıncrease prey vulnerability to predators, Trends in Ecology & Evolution. 30(12), 755–765. DOI:10.1016/j.tree.2015.09.010

Giddy, J. K., & Webb, N. L. (2018). Environmental attitudes and adventure tourism motivations. GeoJournal, 83(2), 275–287. DOI :10.1007/s10708-017-9768-9

Gorica, K., Kripa, D., & Zenelaj, E. (2012). Tourism and sustainable development: the role of local government in sustainable development. Economica, 8(2), 139–155.

Gürsoy, D., & Rutherford, D. G. (2004). Host attitudes toward tourism: An improved structural model. Annals of tourism Research, 31(3), 495–516. DOI:10.1016/j.annals.2003.08.008

Gürsoy, D., Chi, C.G., & Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of sunshine coast. Australia. Journal of Travel Research, 49(3), 381– 394. DOI:10.1177/0047287509346853

Herremans I.M. & Reid, R.E. (2002). Developing awareness of the sustainability concept. The Journal of Environmental Education, 34(1), 16–20. DOI:10.1080/00958960209603477

Humaida, N. (2020, January). The importance of ecocentrism to the level of environmental awareness for sustainable natural resources. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science vol. 399 (1), p. 012131. IOP Publishing.

Hung, K., Sırakaya-Türk, E. & Ingram, L.J. (2011). Testing the efficacy of an integrative model for community participation. Journal of Travel Research, 50.276–288. DOI:10.1177/0047287510362781

Hwang, D., Stewart, W.P., & Ko, D. (2012). Community behaviour and sustainable rural tourism development. Journal of Travel Research. 51(3), 328–341. DOI:10.1177/0047287511410350

Imran, S., Alam, K., & Beaumont, N. (2014). Reinterpreting the definition of sustainable development for a more ecocentric reorientation. Sustainable Development, 22, 134–144. DOI:10.1002/sd.537

Ismail, M. N. I., Hanafiah, M. H., Aminuddin, N., & Mustafa, N. (2016). Community-based homestay service quality, visitor satisfaction, and behavioral intention. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 222, 398–405. DOI:10.1016/j.sbspro.2016.05.192

Kamaruddin, S. M., Ahmad, P., & Alwee, N., (2016). Community awareness on environmental management through Local Agenda 21 (LA21). Procedia-Social and Behavioral Sciences. l222. 729–737. DOI:10.1016/j.sbspro.2016.05.234

Khazaei, A., Elliot, S., & Joppe, M. (2015). An application of stakeholder theory to advance community participation in tourism planning: The case for engaging immigrants as fringe stakeholders. Journal of Sustainable Tourism, 23(7), 1049–1062. DOI:10.1080/09669582.2015.1042481

Kline, R.B. (2010). Principles and practice of structural equation modeling, The Guilford Press, London:.Newyork.

Kopnina, H. (2017). Testing ecocentric and anthropocentric attitudes toward the sustainable development (EAATSD) Scale with Bachelor Students. REBRAE, 10(3), 457–477. DOI:10.7213/rebrae.10.003.AO08

Kopnia, H. (2020). Education for the future? Critical evaluation of education for sustainable development goals. Journal of Environmental Education. DOI:10.1080/00958964.2019.1710444

Kopnina, H., Washington, H., Gray, J., Taylor, B., & Piccolo, J.J. (2018). Anthropocentrism: more than just a misundetstood problem. Journal of Agricultural and Environmental Ethics. 31. 109–127. DOI:10.1007/s10806-018-9711-1

Kortenkamp, K.V., & Moore, C.F. (2001). Ecocentrism and anthropocentrism: Moral reasoning about ecological commons dilemmas. Journal Of Environmental Psychology. 21, 1–12. DOI:10.1006/jevp.2001.0205

Kwaramba, H. M., Lovett, J. C., Louw, L., & Chipumuro, J. (2012). Emotional confidence levels and success of tourism development for poverty reduction: The South African Kwam eMakana home-stay project. Tourism management, 33(4), 885–894. DOI:10.1016/j.tourman.2011.09.010

Lanquar, R. (1991). Tourism – travel sociology. presses universitaires de France, Paris:Cedex.

LeDuc, A. (2018). Christian humanism, anthropocentrism, and the contemporary ecological crisis. Journal of New Theology Review, 30(2),10–19.

Lee, T.H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. Tourism Management. 34. 37–46. DOI:10.1016/j.tourman.2012.03.007

Lee, T. H., & Jan, F. H. (2019). Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability. Tourism Management, 70, 368–380. DOI:10.1016/j.tourman.2018.09.003

López-Bonilla, L. M., & López-Bonilla, J. M. (2016). From the new environmental paradigm to the brief ecological paradigm: a revised scale in golf tourism. Anatolia, 27(2), 227–236. DOI:10.1080/13032917.2015.1100128

Mak, B.K.L., Cheung, L.T.O., & Hiu, D.L.H. (2017). Community participation in the decision-making process for sustainable tourism development in rural areas of Hong Kong, China. Sustainability. 9. 1–13. DOI:10.3390/su9101695

Makeeva, D., Maloletko, A., & Egorova, E. (2017), Actual issues of confirmation of environmental safety in the sphere of tourism and hospitality in Russia. Economic and Social Development: Book of Proceedings, 258–269.

Marrewijk, M.V. (2003). Concepts and definitions of CSR and corporate sustainability: between agency and communion. Journal of Business Ethics, 44(2/3), 95–105. DOI:10.1023/A:1023331212247

Martínez-Garcia, E., Raya, J. M., & Majó, J. (2017). Differences in residents' attitudes towards tourism among mass tourism destinations. International Journal of Tourism Research, 19(5), 535–545. DOI:10.1002/jtr.2126

Mebratau, D. (1998). Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review. Environmental Impact Assessment Review, 18.493–520. DOI:10.1016/S0195-9255(98)00019-5

Mingotto, E., Montaguti, F., & Scarpellini, L. (2020). Ethical consumerism in tourism: the evolution of the responsible tourist attitudes–between definitions and tribal behaviors. in Handbook of Research on Contemporary Consumerism, Kaufmann H.R. & Panni, M.F.A, (eds), IIGI Global, 110-133.

Muganda, M., Sirima, A., & Ezra, P.M. (2013). The role of local communities in tourism development: grassroots perspectives from Tanzania. Journal of Human Ecology. 41(1), 53–66. DOI:10.1080/09709274.2013.11906553

Nguyen, T., Dam, D.X., & Huog, T. (2015). The role of tourism destination's stakeholders in reducing negative impacts of tourism development on environment. 2nd International Conference on Social-Economic Issues in Development. Vietnam.

Nunkoo, R. (2015). Tourism development and trust in local government. Tourism Management. 46. 623–634. DOI:10.1016/j.tourman.2014.08.016

Nunkoo, R., & Gürsoy, D. (2012). Residents' support for tourism: An identity perspective. Annals of Tourism Research, 39,(1), 243–268. doi:10.1016/j.annals.2011.05.006

Nyanjom, J., Boxall, K., & Slaven, J. (2018). Towards inclusive tourism? Stakeholder collaboration in the development of accessible tourism. Tourism Geographies, 20(4), 675–697. DOI:10.1080/14616688.2018.1477828

Olya, H. G., & Gavilyan, Y. (2017). Configurational models to predict residents' support for tourism development. Journal of Travel Research, 56(7), 893–912. DOI:10.1177/0047287516667850

Paramati, R., Alama, S., & Chen, C. (2017). The effects of tourism on economic growth and CO2 emissions: A comparison between developed and developing economies. Journal of Travel Research. 56(6), 712–724. DOI:10.1177/0047287516667848

Pawlowski, A. (2008). How many dimensions does sustainable development have?, Journal of Sustainable Development, 16. 81–90. DOI:10.1002/sd.339

Piccolo, J.J., Durtsche, R.D., Watz, J., Österling, M., & Calles, O. (2019). Future rivers, dams and ecocentrism. The Ecological Citizen. 2. 173–177.

Pretty, J.N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. World Development. 23(8), 1247-1263. DOI:10.1016/0305-750X(95)00046-F

Pyke, J., Law, L., Jiang, M., & Lacy, T. (2018). Learning from the locals: The role of stakeholder engagement in building tourism and community resilience. Journal of Ecotourism. 17(3), 206–219. DOI:10.1080/14724049.2018.1505586

Rasoolimanesh, S.M., Ringle, C.M., Jaafar, M., & Ramayah, T. (2017). Urban vs. rural destinations: residents' perceptions, community participation and support for tourism development. Tourism Management. 60, 147–158. DOI:10.1016/j.tourman.2016.11.019

Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. Journal of Hospitality and Tourism Management. 36. 12–21. DOI:10.1016/j.jhtm.2018.03.005

Robinson, M., & Picard, D. (2006). Tourism, culture and sustainable tourism, UNESCO: Programme "culture. tourism. development". Division of Cultural Policies and Intercultural Dialogue, Culture Sector.

Roney, S.A.(2011). Turizm: bir sistemin analizi. Ankara:Detay Yayıncılık.

Saarinen, J. (2013). A review of tourism development and the environment: Beyond sustainability?. Journal of Sustainable Tourism, 21(5), 785–787. DOI:10.1080/09669582.2011.578788

Saenz, C., & L. Romero, (2020), Relationship between corporate governance and social responsibility: Evidenced in mining companies. Corporate Social Responsibility and Environmental Management. 27. 552–561. DOI:10.1002/csr.1819

Sarıkaya, M. ve Kara, F.Z. (2007). Sürdürülebilir kalkınmada işletmenin rolü: kurumsal vatandaşlık. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14(2), 221–233.

Saufi, A., O'Brien, D., & Wilkins, H. (2014). Inhibitors to host community participation in sustainable tourism development in developing countries. Journal of Sustainable Tourism. 22(5), 801–820. DOI:10.1080/09669582.2013.861468

Schroeder, A., & Pennington-Gray, L. (2015). The role of social media in international tourist's decision making. Journal of Travel Research, 54(5), 584–595. DOI:10.1177/0047287514528284

Simon, B. (1996). The Oxford Dictionary of philosophy Oxford paperback reference, UK:Oxford University Press.

Simmons, D.G. (1994). Community participation in tourism planning. Tourism Management. 15(2), 98–108. DOI:10.1016/0261-5177(94)90003-5

Sivil, İ.H. (2007). Avrupa Birliği turizm politikaları ve Türkiye turizmi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Elazığ.

Speed, C. (2006). Anthropocentrism and sustainable development: Oxymoron or symbiosis?. Transactions on Ecology and teh Environment. 93, 323–332. DOI:10.2495/SC060311

Steg, L., & Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. Journal of Environmental Psychology. 29, 309–317. DOI:10.1016/j.jenvp.2008.10.004

Stefanica, M., & Butnaru, G.I., (2015). Research on tourist' perception of the relationship between tourism and environment. Procedia Economics and Finance, 20. 595–600. DOI:10.1016/S2212-5671(15)00113-6

Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., & Szivas, E.M., (2014). Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. Tourism Management, 45. 260–274. DOI:10.1016/j.tourman.2014.05.006

Streimikiene, D., & Bilan, Y. (2015). Review of rural tourism development theories. Transformations in Business & Economics, 14(2), 21–34.

Şahiner, T. (2012). İnanç Turizmi potansiyeli ve halkın inanç turizmine bakışı açısından Karaman, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Şimşek, Ö.F. (2007). Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve lisrel uygulaması. İstanbul:Ekinoks Yayınları.

Thompson, I. (1998). Environmental ethics and the development of landscape architectural theory. Journal of Landscape Research, 23(2), 175–195. DOI:10.1080/01426399808706534

Thompson, S.C.G., & Barton, M.A. (1994). Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment. Journal of Environmental Psychology, 14(2), 149–157. DOI:10.1016/S0272-4944(05)80168-9

Tost, M., Hitch, M., Chandurkar, V., Moser, P., & Feiel, S. (2018). The state of environmental sustainability considerations in mining. Journal of Cleaner Production. 182, 969–977. DOI:10.1016/j.jclepro.2018.02.051

Tosun, C. (1999). Towards a typology of community participation in the tourism development process. Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research. 10(2), 113–134. DOI:10.1080/13032917.1999.9686975

Towner, N. (2018). Surfing tourism and local stakeholder collaboration. Journal of Ecotourism. 17(3), 268–286. DOI:10.1080/14724049.2018.1503503

UNCED. (1992). United Nations conference on environment & development: AGENDA 21. 3 to 14 June, Rio de Janerio, Brazil.

UNEP. (1987). Our common future. Report of the United Nations World Commission on Environment and Development.

Ural, A. ve Kılıç, İ., (2005). Bilimsel araştırma süreci ve spss ile veri analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.

Washington, H., Taylor, B., Kopnina H., Cryer, P., & Piccolo, J.J. (2017). Why ecocentrism is the key pathway to sustainability. The Ecological Citizen, 1(1), 1–7.

Williams, D.R., McDonald, C.D., Riden, C.M., & Uysal, M. (1995). Community attachment, regional identity and resident attitudes toward tourism. in Proceedings of the 26th Annual Travel and Tourism Research Association Conference Proceedings. Wheat Ridge, CO: Travel and Tourism Research Association: 424–428.

Wittmayer, J.M., Steenbergen, F., Rok, A., & Roorda, C. (2016). Governing sustainability: A dialogue between Local Agenda 21 and transition management. Local Environment. 21(8), 939–955. DOI:10.1080/13549839.2015.1050658

Yaylı, H. ve Çelik, V. (2011). Çevre sorunlarının çözümü için radikal bir öneri: Derin ekoloji. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26. 369–377.

Yiğit, N., Bütüner, S.Ö. ve Dertlioğlu, K. (2008). Öğretim amaçlı örütbağ sitesi değerlendirme ölçeği geliştirme. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 2(2), 38–51.

http://rapory.tuik.gov.tr/05-11-2014-20:47:47-140255150385389375246147735 3.pdf

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-5.htm